

# Hembygdsbladet

År 2015  
Nr 2

Medlemsblad för Vikingstad hembygdsförening.  
Hemsida: <http://www.hembygd.se/vikingstad/>.  
Kontakt: Göran Nilseryd Tel 0142-20205  
Ansvarig utgivare: Gunnar Asplunder



## DEN GAMLA BILDEN



Rakereds kvarn 1955.

Kvarnen är belägen på norra sidan av Kapellån nordväst om Rakereds Rusthåll. På platsen finns ett vattenfall med ca 3,5 m fallhöjd. Om kvarnen är byggd av någon forntida ägare av Nybble är obekant, men byggnaderna är uppförda på mark som förr i tiden ägdes av Nybble. Och under tidsperioden mellan 1749 till 1913 var Nybbles ägare även ägare till kvarnen. Under hela Nybbles ägartid och även en tid därefter var kvarnrörelsen utarrenderad. Tyvärr kan man inte följa kyrkobokföringen för Rakereds socken längre tillbaka än till 1749. Om bokföringen icke förekommit tidigare eller om uppgifterna förekommit är obekant men följaktligen finns det ingen möjlighet att komma längre tillbaka med brukaruppgifter. 1749 är Jöns Larsson i Nybble ägare av kvarnen. 1951 köper Ebbe Sandwall kvarnrörelsen. Denne blir Rakereds siste mjölnare. De mindre kvarnanas tid är förbi och 1957 slutar Sandwall med kvarnrörelsen. Därmed är en över tvåhundraårig epok i bygdens historia slut. Kvarnbyggnaden är numera ombyggd till bostadshus.

Utdrag från boken Rakered, en försvunnen socken Text av Thorsten Andersson



Foto från Östen Allerts bildarkiv. Mangårdsbyggnaden vid Brinks gård. Karl Johansson, "Kalle Hasing", känd polisprofil i Linköping, har spänt gårdens tjur för finvagnen för en åktur. T.h på verandan sitter Konrad Hansson.



Foto från Gunnar Asplunders bildarkiv. Skolfoto Bankebergs skola år 1955. Klasserna 3 och 4. Lärarinna Irma Frithiofsson född Lager.



Vikingstads Hembygdsförening har i samarbete med Studieförbundet haft visning av Hembygdsgården och dess samlingar. Klassföreståndare Maarit Bengtsson var med 22 elever på förmiddagen den 16/4 på besök på Hembygdsgården. Klassen hälsades välkommen av ordf. Göran Nilseryd som berättade om den gamla 1700-talsgården. Veine Nilseryd visade bodarna med hästvagnar och



gamla jordbruksredskap. Husfrun Marianne Danielsson visade det gamla "bonnköket" och berättade hur man arbetade förr i tiden. Göran Nilseryd berättade om skolsalen och hur det var att gå i Vikingstads kyrkskola med fröken Lisa Hell som lärare på 1940- talet.

## **Inför besöket hos Anders Nilsson i Gustad där han visar ”byn” och sin verksamhet.**

Gårdar i Gustad by:

Gustad Käll eller Korpralsgård. Före detta korpralsboställe i Adelsfanekompaniet.

Gustad pilgård. Kronofogdeboställe.

Gustad Norrgård, före detta skalmejebåsarboställe vid första livgrenadjärregementet.

Gustad nedre Mellangård.

Gustad övre Mellangård.

Gustad Södergård (stora)

Gustad Skrivaregård, även kallad Palm i Lunds gård.

Gustad Lund, även kallad Axelssons gård.

Då laga skiftet år 1844-45 var slutfört i byn och gränserna var fastställda uppodlades den skogs- och hagmark, som var på andra sidan om vägen mitt för den utflyttade gården Övre Mellangård. Vid den tiden flyttades också rotens soldattorp till sin nuvarande plats mellan vägen till Lund och Sköldstadsträngen.

Gustad by är en typisk östgötsk by som genomgått storskifte och laga skifte med utflyttade gårdar och uppdelning av åkermark, betes- och skogsmark. Där nu finns skog var vid laga skiftet ingen skog utan betesmark. Ved, hägnads- och byggnadsvirke fick tagas söderifrån, södra skogsbygden. Efter den väg som går söderut genom de gamla hag- och betesmarkerna fram till kraftledningen, där den förgrenar mot byns grus- och sandtag vid Grantoppen (Grantorpet) och mot Dalen och Grindstugan och Lilla Harg till vänster där byns gamla sand- och grustag låg tillkom ett tiotal backstugor av olika utseende. De första var ryggåsstugor om endast ett rum, de senaste var byggda med ett vindsutrymme. Närmast söder om byn låg två stugor, en kallades hagen, den intill Brandtsson-stugan. Längre upp mot Sköldstadsberget bodde en laggare, som tillverkade laggkärl. I Dalen bodde dagsverkare som arbetade i byn eller i omgivningen. Mot Grindstugan låg Fia Motts stuga, där invånarna hade växlat. Längre efter vägen till vänster låg Snurren, som fick sitt namn av att två gummor som bodde där åtog sig att spinna ull och lin. Således snurrade spinnrockarna ständigt. Nästa stuga kallades Post - Tildas och Post - Lasses stuga. De försörjde sig genom att bära ut post, som kom till Gästgivaregården med diligensen, som stannade för hästbyte. Nu är man inne på Gustad Norrgårds gamla ägor. Bakom hagen ett järnåldersgravfält. Längre åt söder låg stugan Sand. Den ägdes av församlingen och låg med västgaveln mot vägen och aspdungen. 1801 bodde i Sand två kvinnor, som hette Annika och Elin. I stugan längre bort på slutningen i stugan Slanten, där bodde Karl Åberg och Anna-Stina. Stugan låg kvar efter 1915. Stugan Jonstorp fungerar som fritidshus. Järnåldersgravfält på åsen, öster Jonstorp.

Varje gård i byn hade kor och andra djur efter sina möjligheter. Mjölken omvandlades hemma på gården till smör och ost. Längre fram i tiden tillkom ett mejeri i Bankeberg, som tog hand om mjölken. Uppfödning av hästar förekom. Uppfödning av stutar och oxar förekom.

Oxarna var nödvändiga som dragdjur i lantbruket och på vägen. Då oxarna hade nått en viss storlek, såldes de som slaktdjur på Kreatursvallen i Linköping. Vid Gustad Lilla Södergård var oxarna kvar längst. Det var lantbrukare August Larsson och hans syster Mina, som drev lantbruket så länge de orkade. När de slutade, försvann också de sista oxarna från Gustad by. 1926 blev August Larsson hindrad av ridande polisen att köra på allmän väg med smala vagnshjul. (Ridande polisen var föregångare till MC-polisen) En smedja låg vid bygatans början till höger, där smiddes till kyrkbygget olika beslag och spik. En kalkugn var också på byns ägor för bränning av kalk till kyrkbyggen som pågick under 1770- 80 talet.

Ur skriften Gustad by. Nedtecknat av Karl - Erik Oskarsson.

# Årsmötet 8 mars

Vikingstads Hembygdsförening har i samarbete med Studieförbundet haft årsmöte i Missionskyrkan i Vikingstad söndagen den 8 mars. Göran Nilseryd omvaldes till ordförande och i styrelsen blev det nyval av Gunnar Asplunder, Hans Persson och Anette Nilseryd. Antia Johansson och Lennart Wallerstedt lämnar styrelsen och avtackades med förbunds nål och blommor. Ett 40-tal besökare bjöds på kaffe med dopp och fick sedan lyssna till ett mycket intressant föredrag av Joakim Johansson, som berättade om sin nya bok "Linköping Södra från landsbygd till stadsdel" När småbrukarna fick sina egna hem genom att Ekholmens Gård styckade upp i små enheter. Joakim gav oss tips om hur man går tillväga när man vill forska om människor hus och platser.



Gunnar Månsson premierar Anita Johansson med förbunds nål.



Kaffeprat efter årsmötesförhandlingarna.



Gunnar Asplunder, Veine Nilseryd, Lars Allin

Vikingstads Hembygdsförening har i samarbete med Studieförbundet haft berättarafton på Hembygdsgården.

Lars Ahlin, Gammalkil, berättade om laga skiftet och om utvandringen till Amerika på 1800-talet. Vad som då hände med det svenska bondesamhället, när byarna splittrades upp för att på så sätt få bättre och större brukningsenheter. Hur öppna diken lades igen och ersattes med täckdikning. Lars visade specialverktyg spadar m.m. som användes vid dikningsarbetet. När järnspisarna blev på modet under 1850-talet och sattes in i bondens kök blev många gamla bruksföremål obrukbara, som tidigare hade använts vid den öppna härden. Lars berättade och visade hur dessa användes före och efter bruket av järnspisarna. Marianne Danielsson bjöd på kaffe och hembakat bröd och under kaffestunden fortsatte Lars att berätta om personer han mött och deras historia. Nästa berättarafton blir temat hur man bland annat tillverkade stenålders yxor. m.m. Ett 20 tal var och lyssnade på Lars mycket intressanta föredrag.



Foto från Tore Johanssons bildarkiv. Bankebergs skola år 1930 - 31 Klass 1 med Tore Johansson i mitten av främre raden.



Bankebergs Mellangårds ladugård vid riksväg 1. Missionskyrkan ligger nu på denna plats.

Torsdagsförmiddagar i varje vecka är det arbete och prat på hembygdsgården. Alla är välkomna att utföra någon syssla som känns meningsfull.

**Arbete på gång:** Utbyte av staketet runt hembygdsgården.  
Rivning, målning, montering. Hoppas att många kan ställa upp.

## Kommande aktiviteter:

Lördag 16 maj kl 14.00 Besök hos Anders Nilsson i Gustad, visning av "Byn." och hans verksamhet. Vi samlas på hembygdsgården för gemensam färd.

Torsdag 28 maj. Sommarcaféet startar vid hembygdsgården, kl 09.30 - 11.30. Varje torsdag t.o.m 6 aug.

Lördag 6 juni kl 15.00. Nationaldagsfirande i hembygdsgården.

Onsdag 10 juni kl 18.30. Allsångsafton.

Lördag 8 juli kl 14.00 - 17.00. Öppet hus vid hembygdsgården, visning och kaffeservering.

Onsdag 12 aug kl 18.30. Byvandring i Bankeberg.

Söndag 16 aug kl 12.00 - 16.00. Spelmansträff.

Söndag 23 aug kl 14.00. Missionskyrkans friluftsgudstjänst i hembygdsgårdens trädgård.

Lördag 12 sept kl 11.00 - 15.00. Höstmarknad.

Lördag 5 dec kl 11.00 - 14.00. Julmarknad i samarbete med SIV

## Styrelsen år 2015:

Ordförande: Göran Nilseryd Tel 0142-20205/ 0705207429  
goran.nilseryd@gmail.com

Sekreterare/webbansvarig: Anette Nilseryd Tel 0706966316  
anette.nilseryd@gmail.com

Kassör: Gunnar Månson Tel. 013-80525 gunnarmanson@telia.com

V. Ordförande: Marianne Danielsson Tel. 013-80829

**Har ni artiklar eller bilder så mottages de tacksamt av hembygdsföreningen.**

Aktiviteterna utföres i samarbete med Studieförbundet.

